

Дотримуючись мудрих порада великого педагога Василя Сухомлинського, важливо створити такі умови, щоб дитина в міру своїх сил і можливостей стала творцем добрих справ. Кожну дитину треба виховувати в душі бажання робити добро іншим.

Василь Сухомлинський розробив і вплив на практиці такі форми шкільно-сімейного виховання, як «школа радості», в якій педагоги разом із батьками впродовж року займалися підготовкою дітей до школи; «педагогічні понеділки» (засідання науково-педагогічної ради і заняття психологічного семінару), «психологічні семінари» для вчителів і «творчі лабораторії», які допомагали підготуватися до занять у «батьківській школі»; «педагогічна школа» для батьків [3].

Сьогодні родинне виховання перебуває на новій стадії розвитку. Сучасна модель родинного виховання формується за принципом співробітництва та партнерства. Важливо пам'ятати, що сім'я та заклади освіти мають стати справжніми партнерами, вони повинні разом створювати умови для гармонійного та всебічного розвитку дитини. Але саме родина несе повну відповідальність за виховання, навчання і розвиток своїх дітей.

Настав час, коли мимоволі повертаємося до своїх коренів, до народного дитинознавства, до української родинної педагогіки та збереження традиційного статусу української родини з її непорушним авторитетом і безмежними можливостями, утвердити те вічне і таке актуальне, взяте й у Василя Сухомлинського, від чого живиться батьківська та загальнолюдська педагогічна культура.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Амонашвілі Ш. Майстерність родинного виховання / Ш. Амонашвілі. – Київ : Школа, 2017. – 440 с.
2. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія / І. Д. Бех. – Київ=Чернівці : Букрек, 2818. – С. 272-278.
3. Бондар Л. Система шкільно-сімейного виховання в педагогічній спадщині В. Сухомлинського / Л. Бондар // Наукові записки. – 2002. – № 5. – (Серія «Педагогіка»).
4. Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola>.
5. Сімейний кодекс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
6. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1978. – 263 с.
7. Сухомлинський В. О. Листи до сина / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 3. – 458 с.
8. Сухомлинський В. О. Павлівська середня школа / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 4. – 638 с.
9. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину // Вибрані твори : у 5 т. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 2. – 304 с.

Дата надходження до редакції: 17.09.2018 р.

УДК 37.013.42+070+372

Оксана ГОРОДЕЦЬКА,
кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри менеджменту
і методології освіти Тернопільського ОКІППО

ВПЛИВ МЕДІА-ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРОЦЕС СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті проаналізовано вплив медіатехнологій як потужного засобу соціалізації дітей дошкільного віку. Наведено приклади наявних небезпек та ризиків при використанні засобів масової комунікації. Висвітлено основні аспекти безпечного користування сучасними комунікаційними засобами.

Ключові слова: засоби масової комунікації, інформаційний вплив, діти дошкільного віку, соціалізація особистості, інформація.

В статье проанализировано влияние медиа-технологий как мощного средства социализации детей дошкольного возраста. Приведены примеры существующих опасностей и рисков при использовании средств массовой коммуникации.

Отражены основные аспекты безопасного пользования современными коммуникационными средствами.

Ключевые слова: средства массовой коммуникации, информационное влияние, дети дошкольного возраста, социализация личности, информация.

In the article influence of mediatechnologies is analysed as a powerful mean of socialization children of preschool age. The examples of existent dangers and risks are resulted at the use of facilities of mass communication. The basic aspects of the safe use are reflected by modern of communication facilities.

Key words: facilities of mass communication, informative influence, to put preschool age, socialization of personality, information.

Постановка проблеми. Питання успішної соціалізації особистості дітей дошкільного віку є одним з основних у педагогіці та віковій психології. Соціалізація – це засвоєння людиною моральних норм, законів, установок, цінностей та правил поведінки в суспільстві. Успішний процес соціалізації дає змогу дошкільнику гармонійно розвиватися та стати повноцінним, активним, відповідальним і рівноправним членом свого соціального середовища.

У сучасних умовах до зовнішніх факторів соціалізації дошкільнят (сім'ї, дитячих колективів, гуртків за інтересами, дитячих дошкільних установ та ін.) додалися засоби масової комунікації. Стрімкий розвиток медіазасобів призвів до того, що дітей чи не з перших днів життя оточує медіапростір. Саме тому медіатеchnології для сучасних дітей стають потужним засобом їх соціалізації. Лише від дорослих залежить, як вплинуть ці засоби на розвиток, виховання та формування особистості дошкільнят, адже дуже часто тривалість користування дитиною дошкільного віку засобами масової комунікації дорівнює тривалості спілкування її з батьками.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. С. І. Семчук у своєму дисертаційному дослідженні «Особливості впливу засобів масової інформації на соціалізацію дітей дошкільного віку» обґрунтувала педагогічні умови формування соціальної компетентності як результат соціалізації дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ, розкрила сутність і структуру соціальної компетентності дітей дошкільного віку, уточнила поняття «медіасоціалізація дитини дошкільного віку» та «медіа-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу» [8].

Роль ЗМІ у формуванні особистості та їх вплив на світосприйняття підростаючого покоління розглядали Н. Горячев, С. Дем'янчук, В. Єгоров, Н. Іванова, Ю. Лощкар'єв, А. Мудрик, М. Тиморшин та ін.

Проблемам медіаосвіти, аудіовізуальної та медіа-інформаційної грамотності дітей присвятили свої дослідження Ж. Берже, О. Волошенюк, В. Іванов, І. Іванова, А. Кожанова, А. Моль, Л. Найдьонова, Л. Поршер, М. Тарді, С. Френе та ін.

Науковцями (В. Абраменкова, Г. Апостолова, Н. Повакель, Л. Масол та ін.) доведено, що сучасна дитина-дошкільник більшість часу перебуває під впливом медіазасобів, що неухильно позначається на її вихованні, індивідуальному розвитку і соціальному становленні. Це дає підстави визнати ЗМІ потужним фактором соціалізації сучасних дітей дошкільного віку [8].

Мета статті – проаналізувати вплив медіа-освітніх технологій на процес соціалізації дошкільнят; акцентувати увагу на важливості формування медіа-грамотності дітей дошкільного віку; обґрунтувати необхідність упровадження медіаосвіти в освітній процес закладів дошкільної освіти; висвітлити поняття медіаосвіти як інноваційного напрямку освіти дітей дошкільного віку; виділити умови ефективного, свідомого та безпечного використання дітьми медіазасобів.

Виклад основного матеріалу. Поняття «інформаційна технологія» (ІТ) у сучасному світі є досить багатограним та поширюється на всі сфери життя та діяльності людини. Однією з особливостей сьогодення є надлишок доступної, неперевіреної, недостовірної, зайвої та шкідливої інформації.

Інформаційна технологія – процес або сукупність процесів обробки інформації [5, с. 4].

Удосконалення інформаційних технологій створює умови для ефективного розвитку сучасного суспільства. Засоби масової комунікації стали невід'ємною складовою життя людей в усіх сферах діяльності. Медіа-інформаційні технології розкрили нові можливості для спілкування, освіти, розвитку, праці, відпочинку, творчості та самореалізації особистості [4].

Кількість користувачів, значну частину яких становлять діти дошкільного віку, сучасними комунікаційними засобами, мобільними телефонами, комп'ютерами, Інтернетом, а також телеглядачів невинно зростає.

Попри позитивний вплив та користь сучасних засобів масової комунікації для дітей дошкільного віку існують небезпеки та ризики при у ході їх використання. Інформаційно-комунікаційні засоби можуть надати дітям доступ до небезпечної, шкідливої, надлишкової та невідповідної віку інформації. Якщо діти надають перевагу віртуальному світу перед реальним, здійснюється негативний вплив на їх психіку і здоров'я. За таких умов може погіршитися не лише зір, слух, постава та сон, а й з'явиться тривожність, знервованість, дратівливість, соціальна дезадаптованість та узалежнена поведінка [4].

Досить часто телебачення стає для дітей дошкільного віку альтернативним джерелом пізнання світу. У віртуальному світі, дбаючи про свою безпеку, необхідно дотримуватися безлічі правил. У цьому сенсі медіапростір майже не відрізняється від реального світу, а отже, потрапляючи до мережі Інтернет, не варто забувати про правила реального життя.

Не викликає сумнівів те, що найкращим способом формування навичок безпеки є правильне виховання дітей. Утім, реальність часто не збігається з нашими бажаннями. До речі, сучасні діти почуваються в мережі набагато впевненіше, ніж їхні батьки [1]. Головна проблема – низький рівень обізнаності батьків. Вони не можуть безпечно дитину, оскільки мало розуміються на всіх тонкощах користування Інтернетом.

Роль інформаційного середовища у формуванні особистості сучасних дітей дошкільного віку, на думку О. Л. Вознесенської, є потужнішою, ніж вплив сім'ї та педагогів [2]. Діти надзвичайно чутливі до маніпулятивних впливів медіазасобів, з яких черпають більшість поведінкових моделей. Дошкільнята калькують та копіюють поведінку героїв мультфільмів та серіалів, довіряють тому, що бачать на екрані. Необхідно навчатися самим та формувати в дітей уміння уникати впливу медіа на свідомість, поведінку та передбачати наслідки такого впливу.

Дуже важливо, щоб діти не заміняли реальність медіапростором. Між дитиною та засобом масової комунікації обов'язково повинен бути дорослий, який пояснить все, що відбувається на екрані, навчить аналізувати та оцінювати отриману інформацію. Уміння розмежовувати реальність та віртуальний простір є не лише необхідною умовою безпечного перебування дітей дошкільного віку в медіа-інформаційному просторі, а й запорукою того, що віртуальні герої не будуть підминяти реальне життя.

Батькам не варто забороняти дитині користуватися медіазасобами, а сприяти тому, щоб коло інтересів дитини було якомога ширшим. Потрібно розмовляти з дітьми про побачене на екрані, лише так можна вберегти дитину від небажаних наслідків

Дитина не в змозі відразу розібратися у потоці медіаінформації, навчитися критично осмислювати

та оцінювати медіатексти, тому потрібно розвивати вміння спілкуватися, обговорювати, домовлятися та приймати рішення.

Самостійне пізнання інформаційного світу дозволяє розширити коло інтересів дитини і сприяє її додатковій освіті, спонукає до кмітливості, привчає до самостійного розв'язання задач [9, с. 5].

Як стверджує О. Федоров, *медіаосвіта* – це частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, Інтернет, мобільну телефонію) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій [7, с. 11].

Основними завданнями медіаосвіти для дітей дошкільного віку є:

- захистити дітей від потенційно шкідливих ефектів медіа;
- виховати такого споживача медіа, котрий міг би ефективно задовольняти свої інтереси, використовуючи засоби масової комунікації;
- сформувати медіаімунітет особистості;
- сприяти формуванню свідомого споживання медіапродукції на основі ефективного орієнтування в медіапросторі та осмислення власних медіапотреб;
- розвивати медіаторчість особистості спеціалізованими засобами медіакультури [9, с. 6-7].

Лілія Гриневич, Міністр освіти України, висловила думку, що для розвитку нашої держави дуже важливо, аби громадяни вміли критично мислити, ставити запитання, а не приймати медіаінформацію просто на віру. Медіаграмотність – це необхідне вміння для сучасної особистості. Це підкреслено і в Концепції Нової української школи, і в Законі України «Про освіту» [3].

Посол Сполучених Штатів Америки Марі Йованович заявила, що медіаосвіта є ключем для виховання свідомого, грамотного, культурного медіаспоживача і протидії дезінформації. Діти – наші майбутні лідери, тому важливо розвинути в них критичне мислення [3]. Посол Великої Британії Джудіт Гоф висловила думку: «На жаль, цифрова доба, коли одним дотиком пальця можна відкрити двері до багатьох знань, також стала часом, коли інформація воєнізується, стає зброєю» [3]. Питання медіаграмотності в Україні набуває все більшої актуальності, а потреба населення в критичному мисленні проявляється все виразніше.

Лен Мастерман, один із найбільш авторитетних у світі вчених у галузі медіаосвіти, професор Ліверпульського університету, наголошує, що медіаосвіта відбувається впродовж усього життя людини, і це не тільки процес оцінки медіапродуктів, а й сукупність певних послідовних дій, спрямованих на дослідження різноманітних творів медіакультури, метою чого є не просто критичне розуміння, а «критична автономія», тобто здатність людини до самостійного критичного судження про медіатекст [9, с. 5].

Медіаосвіта намагається змінити стосунки педагога та учнів, ставить їх у позицію співдослідників, надає додаткові можливості для співпраці й діалогу. Крім того, на думку Л. Мастермана, медіаосвіта орієнтується на навчання в колективі, переважно у групах, що також є дуже важливим у сучасному освітньому процесі [9, с. 5].

Особливості медіаосвіти зумовлені потенціалом сучасних медіатехнологій у формуванні

морально-етичних та гуманістичних цінностей особистості: загальнолюдських чеснот (милосердя, доброти, чесності, справедливості, гідності тощо); національних цінностей (формування громадянина-патріота, почуття національної гідності, збереження історичної пам'яті, традицій та ментальності українського народу); вміння спілкуватися, обстоювати власні погляди [9, с. 6].

Серед головних дидактичних функцій медіатехнологій, що можуть бути реалізовані в процесі навчання, виховання та розвитку дітей дошкільного віку, І. Черешнюк визначає такі:

- пізнавальну (комп'ютерні технології та Інтернет);
 - розвивальну (розвиток потенційних можливостей дошкільників, корекція недоліків у розвитку їх навичок та вмінь);
 - дослідницьку (можливість узяти участь у творчих роботах різних видів);
 - комунікативну (у ході обміну інформацією між дітьми створюється певна віртуальна єдність) [9, с. 9].
- Оцінюючи ефективність процесу соціалізації дітей дошкільного віку, результатом якого є **соціальна компетентність**, С. Семчук визначила такі критерії її сформованості:
- *пізнавально-когнітивний*: уявлення дітей про світ; вміння дитини-дошкільника аналізувати побачене й почуте із ЗМІ, виражати свої міркування з приводу цього; вміння орієнтуватись у потоці медіаінформації тощо;

- *соціально-емоційний*: вміння орієнтуватись у назвах емоцій, почуттів, специфіці їх прояву в телевізійних і комп'ютерних героїв; вміння дитини дошкільного віку визначати власні позитивні й негативні риси, чесноти та порівнювати їх із телевізійними персонажами; оцінювати себе, свою діяльність, переносити отриману із медіа інформацію у власну життєдіяльність та інше;

- *діяльнісно-поведінковий*: обізнаність дитини дошкільного віку із загальноприйнятими нормами і правилами поведінки в різних соціальних ситуаціях, вміння порівнювати їх із поведінкою телевізійних персонажів; вміння запобігати виникненню суперечливих ситуацій і своєчасно їх вирішувати, наслідуючи приклад позитивних персонажів телевізійних і літературних творів; знаходити в ЗМІ адекватні форми співпраці та взаємодії з оточуючими [8].

Висновки. Соціалізація дітей дошкільного віку засобами медіатехнологій залежить від медіаграмотності та медіакультури дорослих. Лише батьки, вихователі можуть стати для дітей тим джерелом, з якого дошкільнята черпатимуть основи грамотної, безпечної, свідомої та адекватної поведінки в медійно-інформаційному просторі. Сучасне медіасередовище є простором життєдіяльності дитини дошкільного віку, де засоби масової комунікації є важливим фактором її формування, виховання та соціалізації. Натомість у практиці дошкільної освіти зміст і педагогічний супровід соціалізації дошкільників відбувається без урахування цього фактора. Отже, в сучасних умовах існує необхідність підготовки педагогічних кадрів до формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ.

Подальшого дослідження потребує питання розробки сучасних форм і методів формування соціальної компетентності дітей у контексті впливу ЗМК; професійної підготовки вихователів до формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку

та взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї щодо формування соціальної компетентності дошкільнят у контексті впливу медіазасобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вознесенська О. Л. Сім'я в інформаційному суспільстві: зміна норми / О. Л. Вознесенська // Психологічні перспективи. – Луцьк, 2010. – Спецвипуск. – С. 16–26.
2. Вознесенская Е. Л. Учитесь никогда не рано. Учебник для неравнодушных родителей / Е. Вознесенская. – К. : Золоті ворота, 2012. – 268 с.
3. Гриневиц Л. Медіаграмотність – це необхідне вміння для сучасної особистості [Електронний ресурс] / Л. Гриневиц. – К., 2018. – Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/mediagramotnist_tse_neobkhdne_vminnya_dlya_suchasnoi_osobistosti_liliya_grinevich/.
4. Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі : посібник для батьків / [І. В. Литовченко, С. Д. Максименко, С. І. Болтівець, М-Л. А Чєпа, Н. М. Бугайова]. – К. : ТОВ «Видавничий будинок «Аванпост-Прим», 2010. – 48 с.

5. Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів : навч. посіб. / О. М. Томашевський, Г. Г. Цегелик, М. Б. Вітер, В. І. Дубук. – К. : ЦУЛ, 2012. – 296 с.

6. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід : навчальний посібник / [О. Т. Барішпольєць, Л. А. Найдонова, Г. В. Мироненко, О. Є. Голубєва, В. В. Різун та ін.] ; за ред. Л. А. Найдонової, О. Т. Барішпольєця. – К. : Міленіум, 2010. – 440 с.

7. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд / В. Іванов, О. Волошенюк, Л. Кульчицька. – Вид. 2-ге, стер. – К. : АУП, ЦВЦ, 2012. – 58 с.

8. Семчук С. І. Особливості впливу засобів масової інформації на соціалізацію дітей дошкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / С. І. Семчук ; Уманський ДПУ імені П. Тичини ; МОН України. – К., 2011. – 21 с.

9. Черешнюк І. О. Використання медіатехнологій у початковій школі : методичні рекомендації / І. О. Черешнюк. – Дніпро, 2016. – С. 133.

10. Як сучасні мультфільми впливають на розвиток дитини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : childdevelop.com.ua.

Дата надходження до редакції: 18.09.2018 р.

УДК 37.091.4:37.091.212.3:159.954-026.15

Вячеслав ДЕМЧЕНКО,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри філософії, економіки
та менеджменту освіти Рівненського ОІППО,
завідувач Рівненським регіональним центром
Інституту обдарованої дитини НАІПН України

ВИЯВЛЕННЯ І РОЗВИТОК КРЕАТИВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ УЧНІВ: ВІД ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В. СУХОМЛИНСЬКОГО ДО СУЧАСНИХ ПОГЛЯДІВ К. РОБІНСОНА

У статті автор розкриває проблему розвитку креативних можливостей дітей та молоді на основі вивчення, порівняння й урахування педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського та концептуальних поглядів провідного сучасного спеціаліста й експерта в галузі освіти і творчості в освіті К. Робінсона.

Ключові слова: обдарованість, креативність, творчість, освіта, успіх, успішність.

В статье автор раскрывает проблему развития креативных возможностей детей и молодежи на основании изучения, сравнения и использования педагогического наследия В. Сухомлинского

и концептуальных взглядов ведущего современного специалиста и эксперта в образовании К. Робинсона.

Ключевые слова: одаренность, креативность, творчество, образование, успех, успеваемость.

The article deals with the problem of creative possibilities development of children and youth on the basis of studying, comparing and pedagogical heritage of Vasyl Sukhomlinsky and the conceptual views of Ken Robinson, a leading modern specialist and expert in education and creativity in education.

Key words: cleverness, creativeness, creativity, education, success, progress.